కరువు - వ్యవసాయ సంబంధాలు

— కె. బాలగోపాల్

పెట్టుబడికి కొన్ని ప్రత్యేకమయిన లక్షణాలున్నాయి. దానికి దర్శనీయత (visibility) చాలా ఎక్కువ. అది ఎక్కడున్నా కొట్టొచ్చినట్టు కనబడుతుంది. దాని మనుగడకు హేతుబద్ధమయిన అకౌంటింగ్ అవసరం కాబట్టి అది తన ఉనికిని తానే గణాంకాలయుక్తంగా ప్రకటించుకుంటుంది. పెట్టుబడినిగురించి విషయసేకరణ సులభం. అవసరమయిన కూడికలూ తీసివేతలూ నిష్పత్తులూ తానే చేసి పట్టికలలో ఇస్తుంది కాబట్టి దానిని విశ్లేషించడమూ సులభమే.

పెట్టుబడికి లోబడని విషయాలకు ఈ లక్షణాలు ఉండవు కాబట్టి వాటిని విశ్లేషించడం కష్టం. దేశంలోని ఫ్యాక్టరీలలో ఎంతమంది కార్మికులున్నారు, మొత్తం రోజుకు ఎన్ని గంటలు పనిచేస్తారు, ఎన్ని కోట్ల రూపాయల ఉత్పత్తి చేస్తారు, ఇత్యాది విషయాలను సంబంధిత ప్రభుత్వ శాఖలు వివరంగా లెక్కగట్టి తరచుగా ప్రచురిస్తుంటాయి. అయితే స్వంత కమతాల మీద తాము తినడంకోసం పండించుకునే రైతులు, భూస్వాములదగ్గర వెట్టి చాకిరీ చేసే పాలేర్లు, రికార్డు లేకుండ భూమిని కౌలుకు తీసుకొని సాగుచేసే కౌలుదార్లు, ఇళ్ళల్లో చాకిరీ చేసే స్త్రీలు, తమ తలిదండ్రుల చేతివృత్తులకూ చిల్లర వ్యాపారాలకూ సాయంగా పనిచేసే చిన్నపిల్లలు, క్వారీలలోనూ, గనులలోనూ కాంట్రాక్టు లేబర్‌గా పనిచేసే కూలీలకు చేయూతగా పనిచేసే భార్యాపిల్లలు, అడవి సంపదను రకరకాల పెత్తందార్లకు వెట్టిగా సేకరించి సరఫరా చేసే గిరిజనులు— వీళ్ళ శ్రమ పెట్టుబడితో ప్రత్యక్షంగా మారకం చెందదు కాబట్టి దీనికి లెక్కవుండదు. ఏ గణాంకాల పట్టికలలోనూ కనిపించదు. దీనిని విశ్లేషించడం కష్టం. చుట్టూ వుండే పెట్టుబడి చేసే ఆర్భాటంలో ఇది లేనేలేదనే భ్రమ సులువుగా కలుగుతుంది.

ఇటువంటివి చాలా ఉదాహరణలు ఇయ్యవచ్చును. బజారులో ఎన్ని రకాల సబ్బులు దొరుకుతాయో తెలుసుకోవాలంటే ఒక్కపూటలో తెలుసుకోవచ్చునుగానీ దేశంలో ఎన్నిరకాల పంటలు పండుతాయో తెలుసుకోవడం కష్టం. వరి, గోధుమ, పత్తి, పొగాకు, చెరుకు మొదలయినవి ఏదో ఒక మేరకు పెట్టుబడికి లోనయి సాగవుతాయి కాబట్టి వీటిని చూడనివాళ్ళకు కూడా వీటినిగురించి తెలుసునుగానీ, జొన్నలు రాగులు సజ్జలు అనే పంటలున్నాయని చెబితే తప్ప తెలీదు. ఇక కొర్రలు, సామలు, అనుములు మొదలయిన ధాన్యాలగురించయితే వాటిని పండించుకునేవాళ్ళకు మాత్రమే తెలుసును. మన రాష్ట్రంలో పత్తి కేవలం 3.5 శాతం సేద్యపు భూభాగంలో వేస్తారనీ, పొగాకు 2 శాతం సేద్యపు భూభాగంలో మాత్రమే వేస్తారనీ, జొన్నలు 16.6 శాతం, సజ్జలు, రాగులు కొర్రలు సామలు మొదలయినవి మరొక 12.2 శాతం సేద్యపు భూభాగంలో వేస్తారనీ, చెప్తే చాలామంది ఆశ్చర్యపోతారేమో. (ఇవి 1982-83 గణాంకాలు. ఇప్పటి లెక్కలు కొద్ది ఇటూఅటుగా అదేరాశిలో వుంటాయి). పత్తి, పొగాకు రైతుల సమస్యల గురించి చాలా విన్నాముగానీ సజ్జలు కొర్రలు సామలు రాగులు పండించే రైతుల సమస్యలగురించి ఎవరూ విని ఉండరు. వాళ్ళకు సమస్యలు లేవని కాదు, వాళ్ళూ అడపా దడపా ఆత్మహత్యలకో ఆకలిచావులకో పాల్పడరనీ కాదు. పెట్టుబడి 'మాహాత్మ్యం' అటువంటిది: అది ఉన్నమేరకు దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తూ తక్కినదేదీ లేదనే భ్రమ కలిగిస్తుంది.

మరొక ఉదాహరణ. మనకు చిన్నప్పటినుండీ పరిచయం ఉన్న చాలా చెట్ల పేర్లు మనకు తెలీదుగానీ యూకలిప్టస్ మొక్కను అందరం గుర్తుపట్టగలం. యూకలిప్టస్ మొక్కకు గల సామాజిక రాజకీయ - ఆర్థిక ప్రాముఖ్యాన్నిగురించి చాలా చర్చ జరుగుతూంటుంది. అయితే (ఉదాహరణకు) తెలంగాణా జిల్లాల సామాజిక - రాజకీయ జీవితంలో తాడిచెట్లకున్న ప్రాముఖ్యం అక్కడ ఉన్నవాళ్ళకు సహితం సరిగ్గా తెలీదు. రోడ్డుపక్కన అరఎకరం భూమిలో యూకలిప్టస్ మొక్కలు కనబడితే మనకు వెంటనే 'సామ్రాజ్యవాదం' స్ఫురిస్తుంది. పక్కనే రెండు ఎకరాలలో చింత తోపు కనబడితే మనకు ఏమీ స్ఫురించదు. ఆ చింతలు స్థానిక భూస్వాముల లేక పెత్తందార్ల గుప్పెట్లో ఉండవచ్చును లేదా వాటిని ప్రజలంతా తమ అవసరాలకోసం యధేచ్ఛగా వినియోగించుకుంటూ ఉండవచ్చును లేదా (రాయలసీమలో చాలా చోట్ల జరుగుతున్నట్టు) గ్రామ పంచాయితీ ఆ చెట్ల వినియోగాన్ని కాంట్రాక్టర్లకు యిచ్చి తాను రెవెన్యూ పొందుతూ ఉండవచ్చును. ఆ రెవెన్యూ మళ్ళీ కొద్దిమంది జేబులలోకి పోతూ ఉండవచ్చును లేదా చెరువుల మరమ్మత్తువంటి ఉమ్మడి అవసరాలకు వినియోగం అవుతూ ఉండవచ్చును. వీటిలో ఒక్కొక్క పరిస్థితికీ ఒక్కొక్క రాజకీయమైన 'అర్థం' వుంటుంది. అయితే మనకు చింత చెట్లను చూస్తే ఇవేవీ స్ఫురించవు.

సమాచార రంగంలోనూ విశ్లేషణా రంగంలోనూ సరుకుల మార్మికత (commodity fetishism) బలంగా పనిచేస్తుంది. బీరు దీనికి మరొక ఉదాహరణ. దేశంలో బీరు, బ్రాంది, విస్కీ వంటి మాదక

''మన ప్రాణాలు పోయినానరే సంగాన్ని, అన్నలను కాపాడుకోవాల. మరం భీమవరంలో మనమీద, అన్నలమీద పోలీసులు దాడిచేస్తే వాళ్ళ నెదిరించినట్టే ఇప్పుడుకూడా పోలీసులొస్తే పోరాడి సంగాన్ని, అన్నలను కాపాడుదాం'' అని ఓ యువకుడు తోటివారితో అంటున్న మాటలు వినిపించాయి. అతని హృదయం ఆనందంతో వుప్పొంగింది. గడ్డిపోచలతో ఏనుగును కట్టిపడేసిన కథ గుర్తుకొచ్చింది. వెనక్కి తిరిగి ఆప్యాయతగా తనవాళ్ళ వైపు చూశాడు. మెరుస్తున్న వాళ్ళకళ్ళల్లో సాధించిన విజయాన్ని కాపాడుకొంటూ మరో పోరాటానికి సిద్ధమవుతున్న వీరయోధులు కనబడుతున్నారు. ప్రజారాజ్యంకోసం పోరాడే ఎర్ర సైనికులు కనపడుతున్నారు.

ద్రవ్యాలు ఎక్కడెక్కడ ఎంతెంత ఉత్పత్తి అయ్యేదీ, ఎక్కడెక్కడ ఎంతెంత అమ్ముడుపోయేదీ (అధికార లెక్కలూ దొంగ లెక్కలూ కలిపి) తెలుసుకోగలంగానీ నీటినిగురించి గణాంకాలు దొరకడం కష్టం. అది పెట్టుబడికి కొంత మేరకు ఒక వనరుగా ఉపయోగపడుతున్నప్పటికీ పూర్తిగా పెట్టుబడి గుప్పిట్లోకి పోలేదు కాబట్టి దానిని గురించి పరస్పరం పొంతన లేని అంచనాలు మాత్రమే దొరుకుతాయి. నీటికొరత (కరువు) వచ్చినప్పుడే నీటినిగురించి కుతూహలం కలుగుతూ వుంటుంది. కరువు ఎందుకు వస్తుంది, ఎట్లా పోతుంది, అనే విషయాలు తెలుసుకోవడం అవసరం అవుతుంది. దీనికి సమాధానం చెప్పాలంటే పెట్టుబడినీ దాని పెత్తనంవల్ల మనకు వచ్చే కష్టాలనూ చర్చించి ఊరుకోకుండ కొంచెం లోతుగా విశ్లేషించాలి. కరువును గురించిన చర్చ సామ్రాజ్యవాదంతో ముడిపెట్టకుండ జరగదు అని అంటే ('కరువూ సామ్రాజ్యవాదమూ కవల పిల్లలే', నాగార్జున, అరుణతార, మార్చి 88 సంచిక) అందరూ ఒప్పుకుంటారుగానీ సామ్రాజ్యవాదంతో ముడిపెట్టి ఊరుకుంటే విషయం సగంకూడ అర్థంకాదు. ఆధునిక ప్రపంచంలో చాలా విషయాలకు సామ్రాజ్యవాదంతో ఏదోఒక సంబంధం ఉంటుంది. అయితే ఏదో ఒక సంబంధం ఉండడానికీ, కార్యకారణ సంబంధం ఉండడానికీ చాలా తేడా వుంది.

నీటి వనరులు : 1

మనం ఉపయోగించే నీటిని పరిశోధకులు మూడు రకాలుగా వర్గీకరిస్తారు. ఉపరితల జలాలు (surface water), నేల జలాలు (soil water), భూ జలాలు (ground water). ఉపరితల జలాలంటే వర్షపాతంవల్ల లేక కొండలమీద మంచు కరగడంవల్ల నదులలో చెరువులలో వచ్చిచేరే నీరు. నేల జలాలంటే నేల పైభాగంలోని మట్టిలో తేమ రూపంలో వుండే నీరు. వర్షాధారమయిన మెట్ట సాగుకు ఇదే నీటివనరు. భూ జలాలంటే భూమిలోకి ఇంకిపోయి, బావులు చెరువులలో 'ఊట' రూపంలో మనకు ఉపయోగపడే నీరు. ఈ మూడు రకాల నీటివనరుల నష్టాన్ని చర్చించినప్పుడే కరువు అనేది అర్థం అవుతుంది.

ఇందులో మొదటి రకం నీటి వనరును మనం నదులమీద వాగుల మీద ప్రాజెక్టులు (భారీ లేక మధ్యతరహా ప్రాజెక్టులు) నిర్మించడంద్వారా వినియోగించుకుంటాము వీటికి ఎక్కువ పెట్టుబడి అవసరం అవుతుంది. కాబట్టి నీటిపారుదల సౌకర్యాలు అనగానే మనకు ఈ ప్రాజెక్టులే జ్ఞాపకం వస్తాయి. అయితే ప్రస్తుతం వీటివల్ల సేద్యపు భూమిలో 12 శాతానికి మాత్రమే నీరు లభిస్తోంది. నదీజలాల వినియోగాన్ని నూటికి నూరుపాళ్ళు అభివృద్ధి చేసినా (కె. ఎల్. రంగారావుగారి గంగా-కావేరి కాలవతో సహా) 38 లేక 40 శాతం సేద్యపు భూ భాగానికి మాత్రమే నదీ జలాల ప్రాజెక్టుల వల్ల నీరు వస్తుంది. ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి భారత ప్రభుత్వం సామ్రాజ్యవాదులనుండి పెద్ద ఎత్తున అప్పులు తెచ్చుకుందనీ ఆ అప్పులు మన ఆర్థిక రంగానికి భారంగా తయారయినాయనీ ఇప్పుడు నిధుల కొరత ఏర్పడి ప్రాజెక్టులు ఆగిపోయి రిజర్వాయర్లు ఎండిపోయినాయనీ నాగార్జున చేసిన విశ్లేషణ (అందులోని లోపాలు అటుంచి) ఈ నీటి వనరుకు మాత్రమే వర్తిస్తుంది.

మూడవ రకం నీటివనరును (భూ జలాలు) మనం ప్రధానంగా బావుల రూపంలోనూ దానితోబాటు చెరువుల రూపంలోనూ వినియోగించుకుంటున్నాము (చెరువు నీటిలో ఉపరితల జలాలు, భూ జలాల ఊట, రెండూ కలిసివుంటాయి అయితే చెరువుల క్రింద జరిగే సేద్యంలో నాలుగవ వంతుకూడా లేదు. కొత్తగా చెరువుల నిర్మాణం అసలు జరగడం లేదు కాబట్టి అది తగ్గుతూ పోతుంది).

ఈ నీటి వనరు ఎప్పుడూకూడ నదీ జలాల ప్రాజెక్టులకంటే ఎక్కువగానే సాగునీరు సరఫరా చేస్తోంది. ప్రస్తుతం దేశంలోని సేద్యపు భూమిలో 18 శాతానికి బావులు చెరువులనుండి నీరులభిస్తోంది. మొత్తం భూజలాలను సద్వినియోగం చేస్తే 40 శాతానికి లభిస్తుంది. ఈ నీటివనరు అభివృద్ధికి పెద్ద ఎత్తున పెట్టుబడి కేంద్రీకరించవలసిన అవసరం లేదు. బావులను ఎక్కువగా వ్యవసాయదారులు తమ స్వంత పెట్టుబడితోనూ లేక స్వంత పూచీమీద అరువు తెచ్చుకునే పెట్టుబడితోనూ అభివృద్ధి చేయడం జరుగుతోంది. చెరువులను పూర్తిగా నిర్లక్ష్యం చేయడం జరుగుతోంది. దీనికి కారణం నిధుల కొరత మట్టుకు కాదు. భూ జలాల అభివృద్ధికీ సక్రమ వినియోగానికీ వ్యవసాయ సంబంధాలూ భారత ప్రభుత్వ వ్యవసాయ విధానమూ ముఖ్య అవరోధంగా వున్నాయి.

ఇకపోతే మిగిలింది నేల జలాల వనరు. దీనిని మనం అసలు ఒక నీటివనరుగానే గుర్తించడంలేదు. దీనిమీద ఆధారపడే భూమిని నీటిపారుదల వసతిలేని వర్షాధారమయిన భూమిగా వర్గీకరిస్తున్నాం. ఆ కారణంగా కరువును గురించి చర్చించేటప్పుడు ఈ భూమిని గురించి చర్చించేదేమీ లేదని భ్రమపడుతున్నాం. అయితే ఈ భూమి 'తేమ'ను నిలుపుకునే శక్తిని కోల్పోవడంకూడ 'కరువు' లక్షణాలలో ఒకటి, అది ఎందుకు జరుగుతుందో చూడకుండ కరువు పూర్తిగా అర్థం కాదు. ప్రస్తుతం సాగుభూమిలో 70 శాతం వర్షాధారంగా వుంది. మొత్తం నదులనూ వాగులనూ భూ జలాలనూ సేద్యానికి వినియోగించుకున్నా 20 శాతం వర్షాధారంగా వుంటుంది. భూసారం అభివృద్ధి చర్యలను విస్తారంగా చేపట్టి, ప్రస్తుతం సాగుకు పనికి రాకుండ పోయిన భూమిని పూర్తిగా సాగులోకి తెస్తే దేశంలోని మొత్తం సాగుభూమిలో వర్షాధారమయిన భూమి 40 శాతానికి పెరుగుతుంది. అంటే ఎన్ని ప్రాజెక్టులు కట్టినా ఎన్ని వేల గొట్టపు బావులు వేసినా వర్షాధారమైన వ్యవసాయం మన ఆర్థిక రంగంలో ప్రముఖ స్థానాన్ని కలిగివుంటుంది.

అంతేకాదు. మనకు లభించే వర్షపాతంలో 30 శాతం మాత్రమే మనము వినియోగించుకుంటున్నామనీ 70 శాతం వృధాగా పోతోందనీ అంచనా. అంటే 30 శాతం మాత్రమే భూమిలోకి ఇంకి భూ జలాలలో కలవడమో లేక నేలలో తేమగా నిలవడమో లేక రిజర్వాయర్లలోకి చేరి కాలవలద్వారా ఉపయోగపడడమో జరుగుతోంది. 70 శాతం వృధాగా సముద్రంలోకి పోవడమో ఆవిరి అయిపోవడమో జరుగుతోంది. ఇది

జరగడానికి కారణం ఏమిటో. ఈ నీటిని వ్యవసాయానికి ఉపయోగించడానికి చేపట్టగల చర్యలకు ప్రస్తుత వ్యవస్థలో వున్న ఆటంకం ఏమిటో చూడాలి.

ఇంకా చూడవలసింది ఉంది. మన దేశంలో మొత్తం 80 కోట్ల ఎకరాల భూమి వుంది. ప్రస్తుతం సాగులో 36 కోట్ల ఎకరాలు. అడవుల జాబితాలో మరొక 14 కోట్ల ఎకరాలు కలిసి 50 కోట్ల ఎకరాలు కాగితపు లెక్కల ప్రకారం వినియోగం అవుతున్నాయి. అయితే తక్కిన 30 కోట్ల ఎకరాలు పూర్తిగా నిరుపయోగం కాదనీ, అందులో దాదాపు 20 కోట్ల ఎకరాలు వన్య లేక వ్యవసాయ అవసరాలకు ఉపయోగపడగల నేలేకానీ భూసార విధ్వంసంవల్ల వట్టి పోయినాయని ఒక అంచనా. అంతేకాక, వ్యవసాయం జాబితాలోనూ అడవుల జాబితాలోనూ వున్న 50 కోట్ల ఎకరాలలో మరొక 20 కోట్ల ఎకరాలు ఏదోఒక మేరకు భూ సార విధ్వంసనానికి గురయి పూర్తి ఉత్పాదకత ఇవ్వలేకుండ ఉన్నాయని మరొక అంచనా. ఈ భూ సార విధ్వంసనానికి గల కారణాలనూ అర్థంచేసుకోవాలి.

వీటన్నిటి వెనక మనకు కనిపించేది ఏమిటంటే సామ్రాజ్యవాదం, వ్యవసాయవర్గ వ్యవస్థ, పరస్పరాశ్రితాలుగా దేశాన్ని తమ గుప్పిట్లో పెట్టుకొని ప్రజలను కరువుపాలు చేయడం. వ్యవసాయ సంబంధాలను పదిలంగా సంరక్షిస్తూ 'అభివృద్ధి' సాధించాలనే విషయంలో భారత ప్రభుత్వానికీ సామ్రాజ్యవాదానికీ ఏకీభావం ఉంది. భారత ప్రభుత్వానికి ఈ దృక్పథం ఉండడానికి దాని వర్గస్వభావం కారణం. గ్రామీణ ప్రాంతాల ధనికవర్గాలు (భూస్వాములు, అభివృద్ధి చెందిన ప్రాంతాల ధనిక రైతాంగంలోని అగ్రభాగం) భారత పాలకవర్గాలలో ఒక సెక్షను. వాళ్ళ అవసరాలను సాధించడం, సంరక్షించడం, భారత రాజ్యాంగ యంత్రం కర్తవ్యాలలో ఒకటి. వాళ్ళ ప్రతినిధులు అన్ని పాలకవర్గ పార్టీలలోనూ పుష్కలంగా వున్నారు. లోక్ సభలోని ప్రజాప్రతినిధులు ఏయే సామాజిక వర్గాలకు చెందినవారని కోచానెక్ చాలాకాలం క్రితం విశ్లేషణ చేశాడు.[2] మొత్తం లోక్ సభలోని కాంగ్రెస్ పార్టీ సభ్యులలో 71 శాతానికి గ్రామాలలో భూములున్నాయనీ, 42 శాతానికి భూమే ప్రధాన జీవనాధారం అనీ, 20 శాతానికి 50 ఎకరాలకంటే ఎక్కువ భూమి వుందనీ ఆయన అన్నాడు. తాము 'వకీళ్ళ'మని చెప్పుకున్న 54 మంది కాంగ్రెస్ పార్లమెంటు సభ్యులలో 38 మందికి భూములుకూడ వున్నాయనీ, తాము 'సంఘసేవకులము' అని చెప్పుకున్న 65 మందిలో 25 మంది భూములు గలవారనీ ఆయన అన్నాడు. రాష్ట్ర అసెంబ్లీలలో ఈ ఆసాముల సంఖ్య ఇంకా ఎక్కువగా వుందని అన్నాడు ఈ గణాంకాలు రెండవ లోక్ సభ (1957-62)కు సంబంధించినవి. 'హరిత విప్లవం' ఫలితంగా, పార్లమెంటు అసెంబ్లీలలోని 'వ్యవసాయదారుల' సంఖ్య క్రమంగా పెరుగుతోందేగాని తగ్గడంలేదని తరువాతి పరిశోధకులు అంటారు.[3] భారత రాజ్యాంగయంత్రంమీద భూస్వామ్యవర్గానికి గల పట్టుకు ఇది కారణం కాదు, ఫలితం.

పర్యవసానంగా భారత ప్రభుత్వం తన వ్యవసాయ అభివృద్ధి విధానంలో వ్యవసాయ సంబంధాలను ముట్టుకోవడానికి ఇష్టపడదు. సామ్రాజ్యవాదానికికూడ ఈ విషయంలో అభిప్రాయ భేదం లేదు. భారత వ్యవసాయ రంగంలో ఆమూలాగ్రం ప్రవేశించే అవసరంగానీ ఉద్దేశ్యంగానీ సామర్థ్యంగానీ సామ్రాజ్యవాదానికి లేదు. అనుకూలమయిన ప్రాంతాలలో కొంత లోతుగానూ ఇతర ప్రాంతాలలో పైపైన మాత్రమే ప్రవేశించడం సామ్రాజ్యవాద పెట్టుబడి అవసరాలకు సరిపోతుంది. మొత్తంగా భూస్వామ్య వర్గమూ, అనుకూలమయిన ప్రాంతాలలో దానితోబాటు ధనిక రైతాంగ వర్గమూ సామ్రాజ్యవాదం మార్కెట్ అవసరాలకు సరిపోతాయి. ఈ వర్గాలకు తన సరుకులు అమ్ముకొని వీళ్ళనుండి తనకు కావలసిన ముడిసరుకులు కొనుక్కుంటుంది. భారత ప్రభుత్వం ఈ వర్గాలకు చవకగా ఎరువులు, డీసెల్, కరెంటు, సేద్యపునీరు, సరఫరా చేయడమేకాక కాంట్రాక్టులు, సహకార బ్యాంకులు, మార్కెటింగ్ సంస్థలు, పంచాయితీ రాజకీయవ్యవస్థ వీళ్ళ చేతులలో పెట్టి వీళ్ళ సాంప్రదాయిక పెత్తనానికి కొత్త అలంబన కల్పించి, వీళ్ళ ఆదాయం పట్టణాలలో అత్యధికంగా అనుత్పాదక వ్యాపారం, వర్తకం, సినిమాలు, సారాయి కాంట్రాక్టులు, ఇళ్ళస్థలాలు తదితర రంగాలలోనికీ కొంతమేరకు పరిశ్రమలలోనికీ పోవడానికి కావలసిన పూర్వ నిర్మాణాన్ని (infrastructure) కలగజేస్తుంది. ఈ క్రమంలోనే సామ్రాజ్యవాదం అవసరాలు తీరుతాయి. ఉభయతారకమయిన ఈ ఏర్పాటు భారత ప్రభుత్వ వ్యవసాయ విధానానికి పునాది.

ఈ రాజకీయ చట్రంలో భాగంగా నీటిపారుదల వసతులను అభివృద్ధి చేయడం జరుగుతోంది. ప్రాజెక్టులమీద పెద్దఎత్తున పెట్టుబడులను ప్రభుత్వం ఆధ్వర్యంలో కేంద్రీకరిస్తున్నారు. చెరువులవంటి చిన్న నీటి వనరుల నిర్వహణనూ అభివృద్ధినీ నిర్లక్ష్యం చేస్తున్నారు. భూ జలాల వినియోగాన్ని (బావులు, గొట్టపు బావులు) వ్యవసాయదారులు తమ స్తోమతను బట్టి సమకూర్చుకోగల ప్రైవేట్ పెట్టుబడులకు వదిలేస్తున్నారు. ఆ ప్రైవేట్ పెట్టుబడిలో అధిక భాగాన్ని మళ్ళీ ప్రభుత్వమే ఆస్తులుగల వ్యవసాయదారులకు బ్యాంకు రుణాల రూపంలో సరఫరా చేస్తుంది. అతి కీలకమైన భూసార సంరక్షణ, భూ వనరుల నిర్వహణల గురించి మాత్రం అప్పుడప్పుడు ఉపన్యాసాలు ఇవ్వడంతో సంతృప్తి చెందుతున్నారు. తమ అవసరాలు సాధించుకోవడానికీ తమ ఆస్తులనూ పెత్తనాన్నీ కాపాడుకోవడానికీ ఇదే సరయిన వ్యూహం అని భారత పాలకవర్గాలూ సామ్రాజ్యవాదులూ స్పష్టంగానే అర్థంచేసుకున్నారు. స్తోమతగల వ్యవసాయదారులు భూ వనరులను లాభదాయకంగా వినియోగించుకోవడం కోసం వ్యవసాయ బ్యాంకులూ, గ్రామీణ బ్యాంకులూ, భూమితనఖా బ్యాంకులు, కమర్షియల్ బ్యాంకుల గ్రామీణ శాఖలూ, ఎటిబి విభాగాలూ, ప్రారంభించబడినాయి. వీటికి కావలసిన మూలధనం రిజర్వుబ్యాంకు సరఫరా చేస్తుంది. ('సహకార బ్యాంకుల' పెట్టుబడిలో 50 శాతం రిజర్వుబ్యాంకు పెట్టుబడే). వీటిలో కమర్షియల్ బ్యాంకుల శాఖలను మినహాయిస్తే తక్కినవాటిమీద పెత్తనమూ గ్రామీణ భూస్వామ్య వర్గానిదే. అప్పులు ఎవరికి దొరికేదీ ఎంత దొరికేదీ ఏ మేరకు నిధులు స్వాహాచేసేదీ వాళ్ళే ప్రధానంగా నిర్ణయిస్తారు. వాళ్ళ భూస్వామ్య పెత్తనానికి సామ్రాజ్యవాద పెట్టుబడి ఒక కొత్త అలంబన.

ఇక నదీజలాల ప్రాజెక్టులకు అవసరమయ్యే భారీ పెట్టుబడులలో చెప్పుకో దగ్గ భాగం సామ్రాజ్యవాదం అప్పుల రూపంలో సరఫరా చేస్తుంది. అందుల్లోనూ ప్రధానంగా సామ్రాజ్యవాద ద్రవ్యపెట్టుబడికి (Finance Capital) కేంద్రం అయిన ప్రపంచ బ్యాంకు సరఫరా చేస్తుంది. నైసర్గికంగా అనుకూలమయిన ప్రాంతాలలో వేగంగా 'అభివృద్ధి' సాధించి అక్కడి ధనికవర్గాలను మరింత ధనవంతులను చేస్తూ, వారి సాంప్రదాయిక భూస్వామ్య పెత్తనానికి కొత్త వత్తాసు కలిపిస్తూ, తన అవసరాలు తద్వారా సాధించుకునే వ్యూహంలో భాగంగా ఈ పని చేస్తుంది.

'కరువు' వచ్చినప్పుడల్లా ఈ నదీ జలాల ప్రాజెక్టులను గురించి పాలకవర్గాలు తమలో తాము కొట్లాడుకుంటాయి. ఇతర నీటివనరుల వినియోగాన్నిగురించి, భూవనరుల నిర్వహణగురించి, భూసార సంరక్షణ గురించి, భూ జలాల పొదుపుగురించి, మాట్లాడడం ఎవరికీ శ్రేయస్కరం కాదని వాళ్ళకు తెలుసు. సాగర జలాలు, శ్రీశైలం కాలవ, కెసి కెనాల్, రాజోలిబండస్కీం, తెలుగుగంగ ప్రాజెక్టుల గురించి అసెంబ్లీలో గొడవలు పెట్టుకొని నిరాహారదీక్షకు పాల్పడే రాజశేఖరరెడ్డి, మైసూరారెడ్డి, రాం భూపాల్ చౌదరి తదితర కాంగ్రెస్ నేతలు, తమ బంధుమిత్రులూ, సజాతులూ సవర్గీయులూ తరతరాలుగా రాయలసీమలో భూములనూ ఇతర వనరులనూ తమ గుప్పిట్లో పెట్టుకొని రాజ్యం ఏలిన వైనంగానీ, ఇవ్వాళ తాము ఆ ప్రాంతపు మిగులు సంపదనంతా కాంట్రాక్టులూ వర్తకాలూ సారాయి ఇళ్ళస్థలాలూ తదితర అనుత్పాదక రంగంలోనూ రాజకీయ పెత్తనంకోసం జరిపే ఆర్భాటంలోనూ ముఠాతగాదాలలోనూ నిష్ప్రయోజనంగా వృథాచేస్తున్న వైనంగానీ, 'కరువు'కు ఎంతగా దోహదంచేశాయో చెప్పడానికి ఇష్టపడరు. ఢిల్లీకి పోయి దెబ్బలుతిని వచ్చిన తెలుగుదేశం నాయకులు కూడ ప్రభుత్వ పెట్టుబడులగురించి మాట్లాడతారేగానీ ఈ వాస్తవాన్ని చెప్పరు— ఇద్దరూ ఇద్దరే కాబట్టి.

కరువు :

అడవుల నష్టాన్నిగురించి బాధపడడం సమంజసమేగానీ దానికీ కరువుకూ గల సంబంధం ఏమిటో చూడకపోతే మన అంచనా అతిశయోక్తుల పాలవుతుంది. అడవులు వర్షాన్ని తేమరూపంలో నిలుపుకుంటాయి. చెట్ల ఆకులు, వేర్లు, గడ్డి, నీటిని నిలుపుతాయి. ఆ నీరు ఆవిరిగామారి తిరిగి వర్షానికి దోహదంచేస్తుంది. అందువల్ల అడవుల నష్టం ప్రత్యక్షంగా అనావృష్టికి దారితీయగలదు. దక్షిణ అమెరికాలోని అమెజాన్ నదీలోయ అడవులను నాశనం చేయడంవల్ల బ్రెజిల్ దేశం అనావృష్టిపాలయి, తత్ఫలితంగా కరువుపాలయిందని అంటారు. అమెజాన్ నదీలోయలో కురిసే వర్షంలో 75 శాతం అక్కడి అడవులనుండి ఆవిరిఅయ్యే నీరేనని అంచనా.

అయితే మనదేశంలో కరువుకు అనావృష్టి కారణం కాదు. వర్షపాతాన్నిగురించి లెక్కలు కట్టడం మొదలుపెట్టిన నాటినుండి ఇప్పటిదాకా ప్రతీ సంవత్సరం కురిసిన వర్షపాతాన్ని గణాంకశాస్త్ర పద్ధతులలో విశ్లేషించిన పరిశీలకులు చెప్పేదేమిటంటే వర్షపాతంలో స్వాభావికంగా వుండే హెచ్చుతగ్గులేగాని (random variations) క్రమబద్ధమయిన తగ్గుదల (secular decline) లేదని. దేశం మొత్తంమీదే కాదు, కరువుకు ప్రత్యేకంగా పేరుపొందిన రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలోనూ మన రాష్ట్రంలోని రాయలసీమ జిల్లాలలోనూకూడ వర్షపాతంలో గత వంద ఏళ్ళలో క్రమబద్ధమయిన తగ్గుదలలేదు.

మరి 'కరువు' ఎందుకు వస్తోందంటే మనం కురిసిన వర్షాన్ని సక్రమంగా వినియోగించుకోవడంలో క్రమేపీ మరింతగా విఫలం అవుతున్నాం. నదీజలాలకు ప్రాజెక్టులు కట్టలేకపోతున్నాం. కట్టిన ప్రాజెక్టులను సరిగ్గా నిర్వహించలేకపోతున్నాం. భూ వనరులను శాస్త్రీయంగా నిర్వహించకపోవడంవల్ల నేలమీద కురిసిన నీరు నేలలోకి ఇంకి భూ జలాలలో కలవకుండ వృథాగా పోతోంది. ఉన్న భూ జలాలనుకూడ అశాస్త్రీయంగా వినియోగించుకుంటున్నాం. భూ సారాన్ని సంరక్షించలేకపోవడంవల్ల కురిసిన వర్షాన్ని నేల 'తేమ' రూపంలో నిలుపుకోలేక పోతోంది. వ్యవసాయ క్షేత్రాలుగా వున్నవి బంజర్లుగా మారుతున్నాయి.

ఇందులో ప్రాజెక్టుల వైఫల్యాన్నిగురించి చాలా చర్చ జరుగుతోంది కాబట్టి చర్వితచర్వణంగా దానిగురించి మళ్ళీ చెప్పనవసరంలేదు. పైన చెప్పినట్టు, కట్టగల ప్రాజెక్టులన్నీ కట్టేసి నదీజలాలను నూటికి నూరుశాతం వినియోగించేసుకున్నా అది మొత్తం సాగుభూమిలో 38 లేక 40 శాతానికి మాత్రం నీరు ఇస్తుంది. తక్కిన 60 శాతం సాగుభూమి భూ జలాలమీద, నేలలోని తేమమీద, ఆధారపడక తప్పదు. సాగులోకి తేగల నేలనంతా సాగులోకి తెస్తే ఇది 70 శాతానికి పెరుగుతుంది. కాబట్టి ఏనాడయినా భూ వనరుల నిర్వహణ, భూసార సంరక్షణ, భూ జలాల సక్రమ వినియోగం మనదేశంలో ప్రధాన సమస్యలుగా ఉంటాయి. అడవుల సంరక్షణకు ఇందులో అంతర్భాగంగా ప్రాముఖ్యం ఉంటుంది.

నేలమీద మొక్కలు, గడ్డిచెట్లు వుంటే ఆ నేలలో పడిన వర్షం నెమ్మదిగా నేలలోకి ఇంకి భూ జలాలలో కలవడమో, లేక చిన్న చిన్న వాగులలో ప్రవహించి చెరువులలోనూ నదులలోనూ చేరి ఉపరితల జలాలుగా ఉపయోగపడడమో జరుగుతుంది. మొక్కలు చెట్లు గడ్డి లేని విస్తారమయిన నేల వర్షంనీటిని నిలపలేదు. ఆ నీరు భూమిలోకి ఇంకకుండ వేగంగా పల్లపు ప్రాంతాలకు వరద అయి ప్రవహిస్తుంది. ఆ క్రమంలో సారవంతమయిన మట్టి అంతా కొట్టుకొనిపోయి సారహీనమయిన గట్టి నేల మిగులుతుంది. ఇట్లా కొట్టుకొనిపోయిన మట్టి చివరికి చెరువులలో నదులలో చేరి వాటి 'గర్భం'లోని నేలమట్టాన్ని పెంచుతుంది. దానివల్ల చెరువులకు గండిపడడం నదులలో అకస్మాత్తుగా వరదలు రావడం జరుగుతుంది. అందుకే కరువూ వరదలూ పెనవేసుకొని పెరుగుతున్నాయి. క్రిందటి సంవత్సరం అపూర్వమయిన కరువు పరిస్థితులు ఒకవైపు ఉండగా, ఆదిలాబాద్ జిల్లాలోని మంచిర్యాలదగ్గర ఒక వాగులో అకస్మాత్తుగా వరద లొచ్చి దక్షిణ్ ఎక్స్‌ప్రెస్ కొట్టుకుపోయి చాలామంది చనిపోయారు. ఆ వాగులన్నింటినీ కలుపుకునే గోదావరికి ఏటూర్ నాగారందగ్గరా భద్రాచలం దగ్గరా వరదలొచ్చి గ్రామాలకు గ్రామాలే కొట్టుకుపోయాయి. నాలుగు

అయిదేళ్ళక్రితం తెలంగాణా జిల్లాలలో చాలా చెరువులకు గండిపడి వరదలొచ్చాయి. ప్రాణ నష్టం జరగలేదుగానీ సేద్యపుభూములలో ఇసుక మేట వేసి నిరుపయోగం అయినాయి. నిజానికి తెలంగాణ రాయలసీమ జిల్లాలలో చెరువుల గర్భంలోని నేలమట్టమెంతగా పెరిగిందంటే వేసవికాలంలో చూస్తే అది చెరువు గర్భం అయిందీ పచ్చిక బయలు అయిందీ తెలీదు.

భూ వనరుల దుర్వినియోగంవలన ఉపరితల జలాలలోనూ భూజలాలలోనూ కలవవలసిన వర్షం నీరు ఈ విధంగా వరద అయి భూసారాన్నీ ప్రాణాలనూ నష్టపరచడమే కాకుండ ఎందుకూ పనికిరాకుండా పోతోంది. ప్రపంచంలోకెల్లా అత్యధిక వర్షపాతం లభించే ప్రాంతం అస్సాంలోని చిరపుంజి అని చిన్నప్పుడు స్కూల్లో చదువుకున్నాము. ఇవాళ అదే చిరపుంజి నీటిఎద్దడిని ఎదుర్కుంటోంది. వర్షపాతం తగ్గడం దీనికి కారణం కాదు. వర్షం ఎప్పటిలాగ పడుతూనే వుంది. అయితే అడవుల నాశనంవల్ల నేల ఆ వర్షాన్ని నిలుపుకోలేకపోతోంది. అదంతా కొట్టుకొనిపోయి బ్రహ్మపుత్ర నదిలోచేరి అస్సాంలోనూ బంగ్లాదేశ్‌లోనూ వరదలకు కారణం అవుతోంది. వర్షాకాలం అయిపోగానే చిరపుంజిలో బావులలో నీళ్ళుండడంలేదు. మనదేశ నైసర్గిక పరిస్థితులలో అడవుల నష్టానికీ కరువుకూ వున్న సంబంధం యిదే. మనది బంగాళాఖాతంలోనూ అరేబియా సముద్రంలోనూ అల్పపీడనం ఏర్పడడంవల్ల కురిసే రుతుపవన వర్షపాతం కాబట్టి ఇక్కడి అడవుల నష్టానికీ వర్షపాతం పరిమాణానికీ సంబంధం పెద్దగా వుండదు. అడవుల నష్టం భూ వనరుల నష్టంలో అంతర్భాగంగా కరువుకు దోహదంచేస్తుంది. అయితే భూ వనరులంటే అడవులే కాదు. బంజర్లు, పచ్చికబయళ్ళు తోపులు, బీళ్ళు, సాగుభూములు, పడావుభూములు అన్నీ కలిస్తేనే భూ వనరులవుతాయి వీటి అశాస్త్రీయ నిర్వహణకు అదే ఫలితం ఉంటుంది. వీటి దుర్వినియోగంవలన ఇప్పటికే 20 కోట్ల ఎకరాలు (దేశ విస్తీర్ణంలో 25 శాతం) నిరుపయోగం అయిపోయినాయనీ మరొక 20 కోట్ల ఎకరాలు ఏదోఒక మేరకు వట్టిపోయినాయనీ పైన చూశాము.

వర్గవ్యవస్థ :

భూ వనరుల సక్రమ నిర్వహణకు భూమి కొద్దిమంది గుప్పిట్లో ఉండడం ప్రధాన అవరోధం. భూ వనరుల శాస్త్రీయ నిర్వహణ సమిష్టి ప్రాతిపదికమీద మాత్రమే జరగగలదు ఒక గ్రామంలో ఏయే పంటలు ఎంత పండించాలి. ఏ భూమిని సాగుకోసం వినియోగించాలి. ఏ భూమిని పచ్చికబయళ్ళగానో తోపులుగానో వినియోగించాలి. ఆ గ్రామంలో నీటి వనరులు ఏమాత్రం ఉన్నాయి. వాటిని పెంపొందించడంకోసం ఆ గ్రామ పరిసరాలలోని బంజర్లు బయళ్ళు తోపులు అడవులు మొదలయిన భూ వనరులను ఏ విధంగా నిర్వహించాలి. ఇట్లాంటి విషయాలన్నీ సమిష్టి ప్రాతిపదికమీద నిర్ణయించినప్పుడే సక్రమమయిన నిర్వహణ సాధ్యం అవుతుంది లేనప్పుడు ధనవంతులు తమ బలాన్నిబట్టి. పేదలు తమ అవసరాన్నిబట్టి. వినియోగించుకోవడం జరుగుతుంది. వనరులను శాస్త్రీయంగా నిర్వహించడం ధనవంతుల వ్యక్తిగత ప్రయోజనాల దృష్టిలో అవసరంకాదు. పేదలకు ఆచరణ సాధ్యంకాదు.

మనదేశంలో ఫ్యూడల్ దశలో గ్రామాలలోని బంజర్లు, బయళ్ళు, అడవులు మొదలయిన ప్రకృతి వనరులు భూస్వాములకు, ఇతర 'గ్రామ పెద్దలకు', పుల్లరి రూపంలోనూ కలప తదితర వనసంపద రూపంలోనూ ఒక ప్రధాన దోపిడీ మూలంగా వుండేవి. బ్రిటిష్‌వాళ్ళు వచ్చినతరువాత ఈ భూములను పట్టా చేసుకొని పూర్తిగా స్వంతం చేసుకునే అవకాశం వాళ్ళకు దొరికింది. ఆ వారసత్వం ఈనాటికీ కొనసాగుతోంది. గ్రామాలలోని భూ వనరులలో అత్యధిక భాగం కొద్దిమంది గుప్పిట్లో వుంది. సాగుభూమి మాత్రమేగాక బంజర్లు బీళ్ళు గ్రామపరిసరాలలోని అడవులు కొద్దిమంది ప్రయోజనాలకు ఉపయోగపడుతున్నాయి. వాళ్ళు వాటి సంరక్షణ గురించిన ఆలోచన లేకుండ ధ్వంసం చేస్తున్నారు, పేద ప్రజల మాటకొస్తే వాళ్ళూ గత్యంతరంలేక వనరులను ధ్వంసం చేస్తున్నారు. తమకున్న కొద్దిపాటి భూమిని భూసారం క్షీణించే పద్ధతిలో వినియోగించడం అశాస్త్రీయం అని వాళ్ళకు తెలిసినా, పొట్టకూటికోసం ఆ పనే చేస్తారు. దానివల్ల వాళ్ళ భూములు వట్టిపోవడమేగాక. ఆ వట్టిపోయిన నేలలో కురిసిన వర్షం వరదగా ప్రవహించి ఇతరుల భూములలోని భూసారాన్ని నాశనంచేస్తుందంటే అది తమ 'బాధ్యత'గా భావించడం వాళ్ళకు సాధ్యంకాదు. సాగుభూమేకాదు, బయళ్ళలో పశువులను మరీ ఎక్కువగా మేపినా, బంజర్లలో చెట్లు ఎక్కువగా కొట్టేసినా ఇదే జరుగుతుంది,

భారత ప్రభుత్వ వ్యవసాయ విధానం ఈ వ్యవస్థను ప్రాతిపదికగా తీసుకుంది. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో భూమి తదితర వనరులు ఉన్నవాళ్ళ అవసరాలు తీర్చడంకోసం ఎరువులు, మందులు, పెట్టుబడి డీసెల్, కరెంటు, సరఫరా చేయడం, వ్యవసాయ సహకార వ్యవస్థను మార్కెటింగ్ వ్యవస్థనూ రూపొందించడం, గ్రామాలలో భూస్వాముల పెత్తనం కొనసాగడంకోసం పంచాయితీ అసెంబ్లీ రాజకీయాలను ప్రవేశపెట్టి ఆ నిర్మాణాన్ని ప్రభుత్వరంగ 'అభివృద్ధి' విధానాలతో ముడిపెట్టడం. ఈ వర్గాన్నీ, అనువయిన ప్రాంతాలలో ఈ వర్గంతోబాటు ధనిక రైతాంగాన్నీ సామ్రాజ్యవాదులకు కావలసిన అమ్మకం - కొనుగోలు మార్కెట్‌గా తీర్చిదిద్దడం— ఇది భారత ప్రభుత్వం అనుసరిస్తున్న వ్యవసాయ విధానం. ఈ వ్యూహంలో భూ వనరుల సక్రమ నిర్వహణకు స్థానంలేదు. నిజానికి ఈ గ్రామీణ ప్రాంతాలనుండి లభించే మిగులు సంపద భూ వనరుల సక్రమ నిర్వహణకు సరిపోతుంది. కాని అది ప్రస్తుతం కొద్దిమంది గుప్పిట్లో వుంది. ప్రభుత్వం దానిమీద కనీసం ఆదాయపు పన్నుకూడ సేకరించదు. అంతేకాకుండా. ఆ మిగులు సంపదను గ్రామాలలో మదుపు పెట్టవలసిన అగత్యం లేకుండ పట్టణాలకు తరలించి కాంట్రాక్టులు సినిమాలు వర్తకం చిన్నపరిశ్రమ తదితర రంగాలలో మరింత లాభదాయకంగా వినియోగించడానికీ. రాజకీయ తంత్రాలలో కుతంత్రాలలో వెచ్చించి తమ పెత్తనం పెంచుకోవడానికీ కావలసిన నిర్మాణం అంతా ప్రభుత్వమే చేపడుతుంది.

భూ జలాల విషయంకూడ ఇంతే. గ్రామాలకు కరెంటు డీసెల్, పంపుసెట్లు, గొట్టపుబావులు వచ్చినతరువాత వెనుకబడ్డ ప్రాంతాలలోకూడ స్తోమతగల భూస్వాములూ ధనికరైతులూ బావులు లోతుగా తవ్వించుకొని

పంప్ సెట్లు పెట్టించుకొని (లేదా బోర్‌వెల్స్ వేయించుకొని) భూ జలాలను వెలికి తీసి తమ పొలాలలో మాత్రం పంటలు పుష్కలంగా పండించుకోవడం చూస్తున్నాం. వాళ్ళు బోర్‌వెల్స్ లోతుగా వేయించుకుంటే తక్కిన రైతులకు మామూలుగా దొరికే నీళ్ళుకూడ దొరకవు. అంతకంటే ముఖ్యముగా, దీనివలన భూ జలాల సమతుల్యం దెబ్బతింటోంది. భూ జలాలలోకి వచ్చిచేరే నీటికంటే తీసేనీరు ఎక్కువ ఉంటోంది. ఈ రకంగా భూ జలాలను దుర్వినియోగం చేయడమే రాయలసీమలో కరువుకు కారణం అనీ వర్షపాతం ఎప్పుడూ ఇంతకంటే ఎక్కువలేదనీ ఓల్సెన్ అనే పరిశోధకుడు అంటాడు. నిజానికి వర్షపాతం తక్కువగా వుండే రాయలసీమలాంటి ప్రాంతంలో తరతరాలుగా పండిస్తోన్న రాగులు జొన్నలు సజ్జల బదులు నీరు ఎక్కువగా అవసరం అయ్యే వరివంటి పంటలను ప్రోత్సహించడమే ప్రస్తుత వ్యవసాయ వర్గవ్యవస్థ, వ్యవసాయ విధానం, కల్పించిన అశాస్త్రీయ పరిణామం. నీటికి పెట్టుబడి దృష్టిలో ధరలేదు కాబట్టి అది విలువలేనిదయి పంప్‌సెట్లు, గొట్టపు బావులు వేసుకోగలవాళ్ళకు అది 'ఫ్రీగా' దొరుకుతోంది. నీటి ఖరీదు లెక్కగట్టకుండ అంచనా వేస్తే రాగులు జొన్నలకంటే వరి పంట మూడు నాలుగు రెట్లు ఎక్కువ దిగుబడి ఇస్తుంది కాబట్టి ఇది హేతుబద్ధమయిన విధానంగా చలామణి అవుతోందిగానీ, ఒక ఎకరానికి ఎంతదిగుబడి అనికాక ఒక ఎకరానికి, ఒక మి. మీ. వర్షపాతానికి, ఎంత దిగుబడి అని లెక్కగడితే వరికంటే జొన్నలు రాగులు ఎక్కువ దిగుబడినిస్తాయని గిరియప్ప అనే పరిశోధకుడు నిరూపిస్తాడు.

అయితే నీరు 'ఫ్రీ' కావడంవల్ల భూస్వాములకూ ధనికరైతులకూ ఉపయోగపడే వ్యవసాయ విధానం అమలవుతోంది. మధ్యతరగతి రైతులూ అప్పోసొప్పో చేసి వాళ్ళను అనుకరించే ప్రయత్నం చేస్తుంటారు. ఫలితంగా కరువు పెరుగుతుంది కరువు పెరిగినకొద్దీ బావులను మరింత లోతుగా తవ్వడం, పంప్‌సెట్లు పెట్టించడం, బోర్‌వెల్స్ వేయించడం, ఎక్కువ అవుతోంది. చెప్పుకోదగ్గ విషయం ఏమిటంటే బోర్‌వెల్ కంపెనీలు ఎక్కువగా కరువు ప్రాంతాల భూస్వామ్యవర్గానికి చెందిన వ్యక్తులవే. ముఖ్యంగా తెలంగాణలో నల్గొండ, రాయలసీమలో కర్నూలు జిల్లాలకు చెందిన వ్యక్తులు బోర్‌వెల్ కంపెనీలు పెట్టుకొని కరువు కాలంలో లక్షాధికారులవుతున్నారు. (కాంగ్రెస్ నాయకుడు రాజశేఖరరెడ్డి వీరిలో ఒకడు) బోర్‌వెల్ రిగ్గులు తయారుచేసేది సామ్రాజ్యవాద లేక స్వదేశీ గుత్తపెట్టుబడి. వాటిని కొనుక్కొని బోర్‌వెల్ కంపెనీలు పెట్టుకునేది కరువు ప్రాంతాల భూస్వామ్యవర్గంలో పుట్టి రాజకీయాలద్వారా కాంట్రాక్టులద్వారా ఎదిగినవాళ్ళు. వాటిని ఉపయోగించుకునేది కరువు ప్రాంతాల భూస్వామ్య ధనిక రైతాంగవర్గాలు, వాటివల్ల నష్టపోయేది కరువు ప్రాంతాలలో అసలే తక్కువయిన భూ జలాలమీద ఆధారపడే సామాన్య రైతాంగం.

వర్షంనీటిలో 30 శాతం మాత్రమే మనం వినియోగించుకుంటున్నామనీ తక్కినది వృథా పోతోందనీ చూశాము. వర్షంనీరు ఇసుకనేలలో రాతినేలలో వ్యవసాయానికి పనికిరాని వాగులలో పడి వృథాకాకుండ ఉండాలంటే, ఆయా ప్రాంతాల నైసర్గిక స్థితిని దృష్టిలో ఉంచుకొని చిన్నచిన్న ఆనకట్టలూ కాలవలూ రిజర్వాయర్లూ చెరువులు నిర్మించడం అవసరం అవుతుంది. ఇది భూ వనరుల నిర్వహణకు అనుబంధంగా సాగాలి. ప్రస్తుతం కొన్నిగ్రామాలలో స్వయంసేవక సంస్థలు ఆదర్శవంతంగా ఈ పనిని చేపడుతున్నాయి. గుజరాత్‌లోని ఒక గ్రామంలో ఇటువంటి ప్రయోగంద్వారా సేద్యపునీరు 40 ఎకరాలకు లభించేది 800 ఎకరాలకు (20 రెట్లు) పెరిగిందని ఒక రిపోర్టు. ఇది సర్వత్రా సాధ్యంకావాలంటే వ్యవసాయ సంబంధాలు సమిష్టి ప్రాతిపదికమీద నిర్మాణం కావడం అవసరం.

శాస్త్రీయమయిన నీటివనరుల నిర్వహణకుగానీ భూ వనరుల నిర్వహణకుగానీ నిధులు పెద్దగా అవసరం లేదు. వ్యవసాయక విప్లవం విజయవంతమయి సమిష్టి లేక కమ్యూన్‌వ్యవస్థ ఏర్పడితే, ప్రస్తుతం వ్యవసాయ రంగంలో ఏపాటి మిగులు లభిస్తోందో అది సరిపోతుంది. ప్రస్తుతం ఆ మిగులు అంతా కొద్దిమంది చేతుల్లో కేంద్రీకృతం అవుతోంది, దానిమీద ఆదాయపు పన్ను ఉండదు. అది వ్యవసాయానికి వినియోగంకాకుండ రాజకీయాలు, కాంట్రాక్టు, సినిమాలు, గృహ నిర్మాణం, వర్తకం తదితర రంగాలలోనికి పోతోంది. మనదేశంలో వ్యవసాయంకంటే పరిశ్రమలకంటే వేగంగా పెరుగుతోన్నది ఈ 'తృతీయ రంగమే'. దీనికి చక్కటి సంకేతం గృహనిర్మాణ పరిశ్రమ. అన్ని సంక్షోభాలకూ తట్టుకొని పెరుగుతూన్న గృహనిర్మాణ రంగాన్ని పరిశీలిస్తే అందులో సంఖ్యరీత్యా స్వల్పభాగం పెద్దనగరాలలోని మేడలుకాగా, అత్యధిక భాగం గ్రామీణ ప్రాంతాల భూస్వామ్యవర్గంలో పుట్టి 'తృతీయ రంగం'ద్వారా లక్షలు సంపాదించుకొని పట్టణాలలో మిద్దెలు కట్టుకుంటున్న కుటుంబాలవి. ఈ ప్రస్తావన ఇక్కడ ఎందుకు తీసుకొస్తున్నానంటే, ఈ గృహనిర్మాణ పరిశ్రమకూ అడవుల నష్టానికి సన్నిహిత సంబంధం వుంది ప్రభుత్వం సామ్రాజ్యవాద పెట్టుబడికి ఉపయోగపడే యూకలిప్టస్ వనాలను ఎంతగా ప్రోత్సహిస్తోందో గృహోపకరణాలకు (తలుపుచెక్కలు, కుర్చీలు, బల్లలు, బీరువాలు వగైరా) అవసరం అయ్యే టేకువంటి కలపరకాల ప్లాంటేషన్లనూ అంతగా ప్రోత్సహిస్తోంది దొంగచాటుగా జరిగే స్మగ్లింగ్ వీటికోసమే ఎక్కువగా జరుగుతుంది. ఈ కలప వాడకంలో అత్యవసరమయినదాన్ని మినహాయిస్తే ఆర్భాటపు కట్టడాలలో కనిపించేది సామాజికంగా నష్టదాయకమయిందే. ఈ కలపను అటవీశాఖవారి టింబర్ డిపోలలో కొనుక్కునే కాంట్రాక్టర్లు, రవాణాచేసే లారీ కంపెనీల యజమాన్లు ముడిసరుకుగా ఉపయోగించే 'కొత్త మిషన్ల' సేట్‌లు, ఫర్నిచర్ వ్యాపారంచేసే వర్తకులు, వాటితో ఆర్భాటంగా ఇళ్ళను అలంకరించుకునే ఘరానా వ్యక్తులు, అందరూ స్థానిక పెత్తందార్లే. వీళ్ళ జాతకాలు తీసిచూస్తే వీరిలో అత్యధిక భాగం ఇప్పుడుకాకపోతే తమ తాత తండ్రుల కాలంలో భూస్వాములయివుంటారు. అడవుల నాశనానికి సామ్రాజ్యవాదులెంతగా బాధ్యులో వీళ్ళూ అంతగా బాధ్యులు. వ్యవసాయ రంగాన్ని అభివృద్ధిచేయవలసిన మిగులు సంపద వీళ్ళ చేతులలో చిక్కి సామాజికంగా హానికరమయిన వినియోగానికి పోతోంది.

యూకలిప్టస్ పెంపకంలో కూడ సామ్రాజ్యవాదానికీ భూస్వామ్య వర్గానికీ ఉమ్మడి ప్రయోజనం కొంతవుంది. ప్రభుత్వం బంజరు నేలల్లో యూకలిప్టస్ వేయడాన్ని ప్రోత్సహించడమేకాక, స్వంత భూములలోనూ

ప్రోత్సహిస్తోంది. దీనిని ఎక్కువగా ఉపయోగించుకుంటున్నది భూస్వామ్య ధనిక రైతాంగ వర్గాలకు చెందినవాళ్ళు పట్టణాలలో వర్తకాలూ వృత్తులూ ఉన్నవాళ్ళు. 'కూలివాళ్ళ బెడద' తప్పించుకోవాలని ఆశించేవాళ్ళు గతంలో పళ్ళతోటలు వేసుకుంటున్నట్టు ఇప్పుడు యూకలిప్టస్ తోటలు వేస్తున్నారు ప్రభుత్వం వాళ్ళకు మొక్కలు చవగ్గా సరఫరాచేయడమేకాక, ఎదిగిన చెట్ల కొనుగోలు ఏర్పాటుకూడ చేస్తోంది. అయితే యూకలిప్టస్ చెట్టు భూమిలోకి బాగా లోతుగాపోయి భూ జలాలను తీసుకుంటుంది (గొట్టపు బావులలాగ). దానివలన భూ జలాలు దెబ్బతిని పరిసరప్రాంతాలలోని బావులు ఎండిపోయే ప్రమాదం వుంది. దానివలన నష్టపోయేది సామాన్య రైతాంగం. లాభం పొందేది సామ్రాజ్యవాదకులు, గుత్త పెట్టుబడిదార్లు, భూస్వాములు.

దీనినిబట్టి చూస్తే వ్యవసాయక విప్లవం ఇరుసుగాగల నూతన ప్రజాస్వామిక విప్లవమే కరువు సమస్యను పరిష్కరించగలదని అర్థం అవుతుంది ఒకకాలు గ్రామాలలో ఒకకాలు పట్టణాలలో పెట్టి బతుకుతున్న భూస్వామ్య వర్గం భూములను మొత్తంగా తీసేసుకొని ప్రజలపరం చేసి, ధనిక రైతాంగం భూములకు ఒక కుటుంబానికి స్వంతశ్రమమీద బ్రతకడానికి సరిపోయేంత పరిమితి విధించి తక్కినదికూడ ప్రజలపరం చేసి, సమిష్టి వ్యవసాయ సంబంధాల ప్రాతిపదికమీద వ్యవసాయాన్ని పునర్నిర్మించాలి. వ్యవసాయంలో వచ్చే మిగులులో దేశ పారిశ్రామికీకరణకు పోయేదాన్ని మినహాయించి తక్కినదంతా గ్రామవనరుల సమిష్టి నిర్వహణకూ స్థానిక పరిశ్రమలకూ వినియోగించాలి. ఈ సమిష్టి గ్రామీణవ్యవస్థను ప్రాతిపదికగా గల సమాజాన్ని నిర్మించినప్పుడే 'కరువు' సమస్య పరిష్కారం అవుతుంది. దానికి కావలసింది సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక జాతివిముక్తి పోరాటం కాదు, భూస్వామ్య వ్యతిరేక సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక నూతన ప్రజాస్వామ్య విప్లవ పోరాటం.

పాదసూచికలు

1 ఈ సెక్షన్‌లోని వివరాలు ఈ క్రింది వ్యాసాలనుండి, పుస్తకాలనుండి, తీసుకోవడం జరిగింది. అన్ని వివరాలు ఒకేచోట దొరకడం కష్టం. వేరువేరు మూలాలలోని వివరాలకు పూర్తిగా పొంతనకూడ వుండదు. నీటివనరులగురించి 'నిపుణులకు' కూడ పెద్దగా తెలీదని అర్థంచేసుకోవలసి వుంటుంది.

Seminar, June 1988 (కరువు ప్రత్యేక సంచిక)

J. Bandyopadhyay, India's Environment, Crisis and response.

(ఇతను గత 5 సంవత్సరాలలో ఈ విషయాలమీద రాసిన అనేక వ్యాసాలు రిపోర్టులు, అధ్యయనంచేయతగ్గవి)

K. W. Olsen, EPW, March 14, 1987.

B. B Vohra, Economic Times, September 10, 1987, Business Standard, September 5, 1987.

Amrita Rangaswami, EPW, 1974.

S. Giriappa, Water use efficiency in Agriculture, 1983.

India: Economic Information Agarwal, Varma and Gupta, Year Book, 1987-88.

2. Stanley Kochanet, Journal of Commonwealth Studies March 1968.

3. Congress in Indian Politics, ed Ram Joshi and R. K. Hebsur, Chapter 10.

కోరిక

కన్నీటిని కదిలిస్తే
కడలిపొంగై తీరానికి ఎగయాలన్నది
రాతిని ముట్టుకుంటే
నీ చేతి ఆయుధం అవుతానన్నది
గుండెను తవ్వుతుంటే
మనోబలం జైలు పూచల్ని పెకలించమన్నది
రాత్రి కాగానే పొదిమి పట్టుకొన్న
కన్నీటి బిందువు లొక్కొక్కటే
అక్షర కిరణాలయ్యాయి
కిరణాలొక్కటై పదాలను,
పదాలు పాటల వెలుగును కూర్చాలన్నాయి
గతుకుతున్న మెతుకు నాలో కసి నింపుతూ
ఛీ! ఏం స్వాతంత్రంరా ఇది!
మువ్వన్నెల జెండాకు మసి పూయాలన్నది
నడుస్తున్న దారంతా ముళ్ళకంచెలే!
నా శరీరం రక్తమయమైనప్పుడు
తమ్ముడా! నీ తెల్లటి మనసుకు ఎరుపురంగునద్దుకొని
ఎర్రకోట బురుజుపై
ఎర్ర జెండావై నీ వెగరాలి!

—కె. భానుమూర్తి

సగం మేమే

సమాజంలో సగభాగం మేమే!
తారీఖులు మారినా, మారని- వెతల కతలు మావి!
కత్తి పట్టి కదనరంగంలో దుమికిన ఝాన్సీ, రుద్రమ్మలు
మా వాళ్ళేనని
మా వీపులు మేమే చరుచుకొంటాం!
పేపర్లో 'అబల ఆత్మహత్యలు' చదువుకొంటాం?
అభిమానంగా సజీవదహనం చేస్తున్నపుడు-
అది కేవలం సెన్సేషనల్ న్యూస్!
అనురాగంతో కొడుతున్నపుడు, ప్రేమ ముదిరి ప్రాణంతీస్తున్నపుడు-
దినపత్రికలో పదేపదే చదివి విసుగుపుట్టించే వార్తలు!
భార్యగా- సానిగా, పనిమనిషిగా బాధ్యతలు,
జాలీ, సానుభూతీ- మాకు వస్తే వొద్దు!
వాటిని మీ జేబుల్లోనే భద్రంగా దాచుకోండి?
సహనం ఆవిరయితే- జల్లువానే జడివానౌతుంది
ఆగ్రహం కట్టలు తెంచుకుంటే కుందేలుకూడా సింహగర్జన చేస్తుంది

—జె. లక్ష్మి